Olaylar · Gerçekler

MAHKEME YOLUYLA ALDIĞIMIZ TEKZİPTİR:

Sayın Agâh Sırrı'ya Bir Cevap Daha

Bay Başkan, Türk Dil Kurumunun Başkanı sıfatı ile sahibi bulunduğunuz Türk Dili dergisinin Kasım 1964 sayısına yine, Dünya gazetesinde yayımlanan şahsımla ilgili bir yazınızı aktarmış sınız. yazınıza, benim bilgimi, huyumu, eserlerimi yermekle başlıyor sunuz. Allah insaf versin. Sıra ile karşılıklarını da alacaksınız.

1– Ben mahalle kahvesi ağzıyle konuşuyormuş im. Daha iyi ya. Demekki ben, Türkçenin kaynağının ta başında imiş im. Mahalle kahveleri halk topluluklarının yeridir. Bu gün en az birkaç yüzbin lira dökerek meydana getirdiğiniz "Derleme Sözlüğü" halk dilini, halk ağzını öğrenmek, halk ağzını tanımak için değil midir? Sizin gibi halka tepeden bakanlar dil işlerini bu hale getirmediler mi?. Siz halkı dinleseydiniz ne inkâr kelimesine "yadsımak" derdiniz, ne de Ermenice bir kelimeyi alarak "meselâ" yerine "örneğin" diye gülünç bir kelime uydurur dunuz. Hele şu, fazilet anlamına aldığımız "artam" kelimesi bilgi örneği..

Siz asıl konuyu biryana bırakıp kendinizi övmeye kalkıyor sunuz. Sizinle olan tartışmamızın temeli şudur: Ben, Türk Dil Kurumu kuruluşundaki ülküsünü yitirmiştir. Şukadar yıldır bilim değeri olan bir eser vermediniz. Üç beş yıldanberi de Türk dilinin ilmini yapacak konulardan uzak şöyle böyle risaleciklere önem veriyorsunuz. Halk ağzından derlenen sözleri yanlış alıyor sunuz, sonra da az zamanda kırk eser verdik diye övünüyor sunuz diyorum. Efendiler, mahalle kahvesi ağzı ile konuşuyorum: Ağalar, Dil Kurumu Türk dilinin arınması, incelenmesi, işlenmesi, genişlemesi için kurulmuştur. Bu yolda ne yaptınız? Türk Dil Kurumunu bir bilgi ocağı haline getirmelisiniz diyorum. İşte siz bir türlü bunu anlamıyorsunuz.

2– "Yazar bundan önceki cevabımızda belirttiğimiz yanıltmacalara değinecek yerde,, sözünüzdeki "yanıltmaca" kelimesi de ne oluyor?. Eğlence, yutturmaca, bilmece, bulmaca gibi bir şey olmalı. Yanıltmaca herhalde, yanıltma oyunu gibi bir şey olsa gerek. Dil işi bir geçim aracı olmuştu. Birde yanıltmaca oyunu mu başladı?.

3– Kurumdaki dilcilere dair olan soruma, "bir dil adamı, aralarında profesörler, doçentler, bilim adamları bulunan bir kurula böyle uluorta çatabilir mi?" diyerek işi gürültüye getirmek istiyor sunuz. Bu çatma değil, sadece bir soru idi. Asıl çatma ve densizlik, sözde şahsiyet yapmayan sizin bu sözünüzde ve devamındadır. Benim bilime, bilim adamlarına derin saygım vardır. Madem ki aralarında bunca bilim adamları varmış, niçin şu Sözlük'ün düzeltmesini himmet etmiyorlar? niçin şu Derleme Sözlüğüne susuyorlar?.

4– "Bir üye ki Kurultaya gelmez, Kurumla ilgilenmez" deniyor. Ben, Dil Kurumundan çekildikten bir süre sonra, size uğramıştım. Beni öyle soğuk karşıladınız ki, sıkıldım, çok durmadan kalkıp gittim. O ne azemetti Allahım?.

Türk dilini inceleyecek olanların ele alacakları eski bir kitap vardır. İstanbul ve Anadolu kitaplıklarında birkaç nushası bulunur. Fransızlar basmış yanlış, İngilizler, Ruslar, Macarlar basmışlar yanlış. Doğru olarak bir basımını yapmak bize düşmez mi?. İstanbul kitaplıklarında bulunan nushaları ve yabancıların bastıkları kitapları buldurdum. Sayın Abdulkadir İnan ve Sayın Dilaçar'la birlikte artsız arasız iki yıl çalıştık, yanlışsız bir metin elde ettik. Dil Kurumuna bunu basımız dedik, basmadılar. Sebep belli. İlgilensen neye yarar?.

5– "Yazar bundan sonra, derleme–tarama çalışmalarını da yöneten Asım Aksoy'la bana sataşarak, bizim dil işinin adamı olmadığımızı, Osmanlıca kırması olan bir dilden başka dil, hatta Türkçe bile bilmediğimizi söylüyor." diyorsunuz. Haber anlamına gelen "sahk" kelimesinin aslına "sağlık" ve "buğ" kelimesinin aslına "buğu" diyen, Arapça "ilâ" kelimesini

"kadar" sanan, ıstılah kelimesini "sulh"tan çıkaran kimseye ne denir?.

Eserleriniz kırkı bulmuş imiş, içlerinde milletvekili olan on bini aşkın öğrenciniz varmış. Övünüyor sunuz. Az aşağıda da "biz kendimizden bahsetmeyi ayıp sayarız." diyor sunuz. Bilimsel bir tartışmada bunların ne gereği var?.

6– "Başkalarının kişiliğine sataşmayı çok çirkin buluruz. Zorlanırsak, eserin gizli kalmış kaynaklarından başlıyarak, gazete sütunlarına geçmiş haberlere kadar, dosyalardaki belgeleri konuşturmaktan çekinmeyiz." diyor sunuz. Beni yüksek perdeden hötlüyor sunuz. VII. Kurultayda, "size hürmetim var, istifade ettim" diyen siz değil misiniz? Bir iki de yazımızı vereyim: 2.XI. 1951 tarihli bir yazınızda bana, "Türk diline ait değerli çalışmalarınızı ve hazırlamakta olduğunuz eserleri" ve yine 19. 9. 1952 tarihli tezkerenizde, "Dil davasına ve Dil Kurumuna büyük hizmetler etmiş olan sizden" diye beni öven siz, bugün bana sövüyor, hötliyor sunuz. Ne edelim? Biz halâ çok geriyiz, halâ şarklıyız. Bu gibi hallerin cahil halktan ziyade yarı aydınlardan geldiğini de bilmeliyiz.

Size söyliyorum: Dosyalarımızda bana değgin ne varsa hemey yayınlayınız. Belgelerinizi konuşturunuz. Eserimin gizli kalmış olan kaynakları ne ise açıklayınız. Bunu sizden namusunuz adına rica ediyorum. Yoksa böyle gizli kapaklı iyham yoluyla olan bu harehetinizi ağır karşılayacağım. Ne diyecekseniz açık söyleyiniz. Dosyalarınız bana hain mi diyor? Hırsız mı diyor? Vatan hizmetinden kaçtı mı diyor? Dönek mi diyor? Satış işlerini iyi bilir mi diyor?. Hiç durmadan söyleyiniz. Benim de söyliyeceklerim olacaktır. Alnım açık olarak savunmaya hazır im. Ben açık konuşurum, siz buna sataşma dersiniz. Açık konuşurum, açıklık isterim. Gerçek ne ise gizli kalmamalıdır. Söyleyiniz.

7– Yazınızda tam bir sütunda, Dil Kurumunu o zamanki iktidarın elinden nasıl kurtarmış olduğunuzu anlatıyorsunuz. Şeyhimizin kerameti kendisinden menkul. Belki böyle birşey olmuştur. Bu kerametin asıl nereden geldiğini daha önce belirtmiştim.

8– Ben, kendi eserimle ilgili uzun bir hikâye anlatmışim. Beni mecbur ettiniz de olanı anlattım. Rahmetli Ataç ikinci kez evime geldiğinde, önergemin Kurumca kabul edildiğini söylemesi üzerine işe başladım. Bir süre sonra da uygun bulmanız üzerine bir yardımcı aldım. Size göre bu çalışma bir yıl değil, bir ay sürmüş. Nitekim, yardımcıya bir aylık ücret ödenmiş imiş. Ücret ne ödenmiş olursa olsun, adamın çalışması bir aydan fazladır. Çalışan adam sağdır. Karşımıza dikerim. Ben bu iş için yapılan çalışmanın süresinden bahsediyorum. Yardımcı, 15.1.1952 tarihinde başladı. 5.VI.1952 tarihli yazı ile benden, yapılmış olan işler hakkında bilgi isteniyor ki, arada altı ay vardır. Birkaç yazışmadan sonra basılacak olan Divanın şartlarını bildirdim. Teklifim kabul olunmadı. Nihayet, 25.8.1952 tarihli bir yazı ile işe son verildi. Bunun üzerine ben işe son vermiş değilim. Kendi başıma çalıştım, başlanan işi bitirdim.

9– Dil Kurumunun başındakilere, Divanü Lûgat-it-Türk'ü bugünkü lûgat tekniğine göre basarsak, kelime bulmak kolaylaşır. Ayrıca bir endeks yapmaya lüzum kalmaz dedim. Kamusülervam, Eddürretülmuzie ve başka metinlerin de yayınlanmasını rica ettim. Her birine bir bahane buldular, basmadılar. Dil Kurumunun yapacağı iş, bu gibi kıymetli metinleri basmak iken, birtakım romancıların, yazarların hâl tercemelerini bastırmaya kalktılar. Bunlar dahamı önemlidir?.

Türk tarihinin, Türk varlığının kaynağı olan, bütün dünyaca aranan Divanı basmamak neden?. Ben bu eseri üç yıl geceli gündüzlü çalışarak meydana getirdim. Öğle yemeklerine dahi çıkmadım. Sonunda şeker hastalığına uğradım. Rahmetli Atatürk'ün, "Atalay, bunu sen yapacaksın" emrini iş haline getirdim. Bununla öğünürüm. Bu gün basılmış nushaları kalmamıştır. Üniversite öğrencileri Divan ararken, dışardan Türk çocukları Divan isterlerken, yabancı bilginler Divan sorarken, Kurumdaki söz sahiplerinin basmak istememeleri neye?. Büyük Ata'nın kurduğu Dil Kurumu ne durumdadır? Düşünülsün.

10– On yedi yıl Dil Kurumunda çalıştığım halde, çekildikten sonra yapılan işleri küçümsüyor muşim. Ben, büyük bir aşk ve imanla orada on sekiz yıl çalıştım. İki yıl da eski Dil Encümeninde bulundum. İş yapılmış olsa küçümsemem. Ben, iş yapılmadı diyorum. Neler yapılması gerektiğini, yapılan işlerin de nasıl ve neler olduğunu yeteri kadar belirttim sanırım.

11– Bay Başkan, yazınızın bir yerinde, "kim kimi çekemiyor." diye bir soru var. Öyle ise bakınız, kim kimi çekemiyor? Bu derginin ilk sayfasında, Büyük Atatürk'ün Dil Kurumunda bir toplantıya Başkanlık ettiği fotoğraf var. Bu, tarihi değer taşıyan bir andaçtır. Kurum çevresinde çok iyi bilinir, bir çok yerlerde de basılmıştır. Bu fotoğrafın sol köşesinde ben de varım. Önümdeki kâğıtlar ortada duruyor. Gel gelelim ben ne oldum. Ne olduğum meydanda, kesilip atıldım. Tarihi gerçekleri, belgeleri bozacak kadar ileri varan bu densiz iş neye?. Bu da sizin niyetinizin, tutumunuzun bir belgesi değil midir?.

Mısra: "Eğri okla doğru nişan vurulmaz"

Besim ATALAY

SİNEMA :

Eleştirmen mi, Dalkavuk mu?

Sinemacılarımıza kulak verirseniz, sinema eleştirmeninden kötü adam yoktur Türkiye'de. Bunlara göre, sinema eleştirmenleri yerli filmin yeminli düşmanlarıdırlar; yerli filmleri kötülemek için her fırsattan yararlanıp ellerinden geleni artlarına komazlar; yerli sinemanın gerçeklerinden, yurt gerçeklerinden tümden habersizdirler; yerli sinema, ne kelime, bunlar sinemanın "s" sinden habersizdirler. Buna karşılık yabancı filmlerin körü körüne hayranı olan bu eleştirmenler, en yabancı filmleri övmek için birbirleriyle yarışa çıkarlar; zaten içlerinden çoğu yabancı film getiricilerin "ajanı" dırlar... Bunu bu minval üzerine istediğiniz kadar işleyip genişletebilirsiniz; eleştirmen düşmanlığı konusunda sinemacılarımızın açık bono vereceklerinden hiç şüpheniz olmasın. Bütün bunlarda mübalâğa payı aramağa da kalkışmayın, sinemacılarımız bir zamandan beri her yerde, her toplantıda bir plâk sadakatiyle hep bunları okumaktadırlar. Oysa bunun bir yalan, hem de sunturlu bir yalan olduğunu hemen ortaya koyuvermek o kadar kolay ki... Şu birtakım sinemacıların dönüm noktası diye gösterdikleri 1960 mayısından bu yana geçen dönemi ele alın, bu dönem içinde sıranın biraz dışına çıkmış olduğunda sinemacının da, seyircinin de eleştirmenin de birleştiği filmleri sıralayın, sonra da bu filmler üzerine eleştirmenlerin neler yazdıklarına bakın. Eleştirmenin iyiniyeti, en azından sinemacılarımızın yalanı kadar kolaylıkla kendini belli edecektir. 27 Mayıs 1960'tan bu yana, film enflasyonu içinde, şu ya da bu yönden sivrilmiş olduğunda genellikle uyuşulan filmler yıl yıl şöyle sıralanmaktadır:

1960 : *Gecelerin ötesi* (Metin Erksan), *Kırık çanaklar* (Memduh Ün), *Namus uğruna* (Osman F. Seden).

1961: *Yasak aşk* (Halit Refiğ), *Dolandırıcılar şahı* (Atıf Yılmaz Batıbeki), *Avare Mustafa* (M. Ün)

1962: *Yılanların öcü* (Erksan), *Sevištiğimiz günler* (Refiğ).

1963: *Acı hayat* (Erksan), *Şehirdeki yabancı* (Refiğ), *İkimize bir dünya* (Nevzat Pesen).

1964: *Susuz yaz* (Erksan), *Suçlular aramızda* (Erksan), (*Gurbet kuşları* (Refiğ), *Ahtopotun kolları* (Pesen).

Acaba eleştirmenlerin bu filmler karşısındaki tutumları gerçekten sinemacılarımızın dediği gibi mi olmuş, yoksa tamamiyle bunun karşıtı mı? Birkaç örnekle görelim:

Gecelerin ötesi: "*Gecelerin ötesi*, dar bir bütçeyle çevrilmiş bir iyiniyet gösterisi filmi. Oyuncuları iyi seçilmiş olabilir, senaryoda aksaklıklar, sinema gramerinde noktalama yanlışlıkları bulunabilir. Bunlar önemli kusurlardır ama Türk sinemasının bugün bütün bunların dışında iyiniyete ihtiyacı vardır. *Gecelerin ötesi* sayılıp dökülesi kusurlarına karşılık bu iyiniyetini ortaya koymasıyla 1960-61 yılı Türk filmleri içinde yeni bir dönüm noktası oluyor." (Tarık Kakınç, "*Ulus*"). - "*Gecelerin ötesi*'yle değişik bir Erksan ortaya çıkmaktadır. Bir yandan Erksan'ın çok vakit yalnız tasarıda kalan bir toplumsal eleştirmeyi sansürün elverdiği ölçüde perdeye aktarabildiği görülüyor. Bir yandan da bu işi yaparken rejisörün eski saplantılarından kurtulduğu, özentiden uzak bir anlatıma, ölçülülüğe vardığı göze çarpıyor." (N. Özön, *Türk Dili*)

Yasak aşk: "Halit Refiğ'in *Yasak aşk*'ı